

Uczelnia Łazarskiego
Wydział Prawa i Administracji

mgr Izabela Pączek

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Konsensualizm w polskim procesie karnym”
przygotowanej pod kierunkiem prof. nadzw. dr. hab. Macieja Rogalskiego

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest problematyka dotycząca konsensualizmu w polskim procesie karnym. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom, przede wszystkim w kwestii usprawnienia i poprawy dynamiki prowadzonych postępowań karnych, ustawodawca w 1997 r. wprowadził do polskiej procedury karnej dwie nowe instytucje: skazanie bez rozprawy (art. 335 i 343 k.p.k.) oraz dobrowolne poddanie się przez oskarżonego odpowiedzialności karnej (art. 387 k.p.k.). Rozwiązania te regulują zawieranie porozumień procesowych pomiędzy osobami, co do których zachodzi podejrzenie popełnienia czynów zabronionych a prokuraturą i sądem. Pozwalają na odejście od założeń klasycznego procesu karnego.

Obecnie, po ponad dwudziestu latach od ich wprowadzenia, instytucje te niewątpliwie na trwałe zaistniały w praktyce i nauce polskiego procesu karnego, albowiem statystycznie w skali całego kraju ponad połowa spraw zakończonych skazaniem następuje w wyniku zastosowania rozwiązań konsensualnych. Z tego względu, można postawić zasadnicze pytanie, które jest jednocześnie główną tezą badawczą rozprawy doktorskiej: czy w polskim procesie karnym ukształtowała się nowa zasada procesowa – zasada konsensualizmu? W celu zweryfikowania tej zasadniczej tezy badawczej w pracy w szczególności analizowano następujące zagadnienia:

1. czy konsensualizm jest cechą polskiego procesu karnego?
2. czy konsensualizm na gruncie polskiego procesu karnego posiada charakter dyrektywalny?
3. czy konsensualizm determinuje zachowania się organów procesowych oraz osób uczestniczących w postępowaniu, a także przebieg czynności procesowych?
4. czy konsensualizm ma wpływ na kształtowanie się innych norm procesu karnego lub ich prawne konkretyzowanie i realizowanie?

W dysertacji została wykorzystana zarówno metoda dogmatyczno-prawna, jak i empiryczna. Analizie poddane zostały przepisy prawa, orzecznictwo sądów i trybunałów, a także dorobek doktryny. W rozdziale drugim wykorzystano także metodę komparatystyczną. Wskazane hipotezy zweryfikowały również badania empiryczne.

Rozprawa składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów oraz wniosków końcowych.

W rozdziale pierwszym dokonano charakterystyki porozumień karnoprosesowych. Przedstawiono w nim definicję porozumienia, a także dokonano próby zdefiniowania pojęcia konsensualizmu w procesie karnym i jego interpretację. Z uwagi na fakt, że do momentu wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego z 1997 r., zawieranie formalnych porozumień w publicznoskargowym procesie karnym było możliwe jedynie w ramach postępowania karnego skarbowego w ramach instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej, a pewne ich przejawy znajdowały się także w przepisach karnoprosesowych z 1928 r. i 1969 r., w pracy zostały przedstawione także i te zagadnienia.

Rozdział drugi uwzględnia rozwiązania obowiązujące w państwach obcych, które – jak podkreśla się w literaturze procesu – stanowiły wzór do wprowadzenia tych instytucji w Polsce. Niemniej jednak ze względu na cel i rozmiar pracy, kwestie w zakresie analizy prawnoporównawczej są przedstawiane w zakresie koniecznym dla analizy głównego i dodatkowych zagadnień badawczych. Odwołanie się do tej analizy ma więc miejsce jedynie w niezbędnym zakresie, a dotyczy rozwiązań przyjętych w systemie *common law* i w wybranych państwach prawa kontynentalnego – Włoszech, Hiszpanii i Niemczech.

Rozdział trzeci dysertacji przedstawia ewolucję rozwiązań konsensualnych od momentu ich wprowadzenia w 1997 r. poprzez kolejne nowelizacje w 2003, 2013, 2015 i 2016 r. W rozdziale trzecim dokonano także omówienia i analizy instytucji uznawanych obecnie za klasyczne przejawy porozumień karnoprosesowych tj. wniosku o wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu (art. 335 i 343 k.p.k.), dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej (art. 387 k.p.k.), a także wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego (art. 338a i 343a k.p.k.).

W rozdziale czwartym pracy scharakteryzowano rozwiązania konsensualne w świetle wybranych zasad procesowych - prawdy materialnej, legalizmu, jawności, bezpośredniości, kontradiktoryjności, prawa do obrony oraz domniemania niewinności. Skoncentrowano się na szczegółowych rozważaniach zgodności omawianych rozwiązań z tymi wybranymi dyrektywami prowadzenia postępowania, których działanie w konsensualnych trybach zakończenia postępowania karnego, budziło od ich wprowadzenia najwięcej wątpliwości, bądź też które w sposób bezpośredni mają związek z analizowanymi instytucjami.

W rozdziale piątym przedstawiono na czym polega różnica pomiędzy zasadą a regułą, a także zdefiniowano pojęcie zasady prawa, zasady procesu karnego oraz naczelnej zasady procesu karnego. Wskazano także na kryteria, które pozwalają na wyodrębnienie zasady procesowej. Przybliżenie założeń teoretycznych pozwoliło następnie na skonstruowanie

warunków, dzięki którym można uznać, iż we współczesnym polskim procesie karnym doszło do wykształcenia nowej zasady procesowej – zasady konsensualizmu.

W badawczym rozdziale szóstym zawarto uwagi na temat stosowania w praktyce instytucji konsensualnych. Jako metodę badawczą przyjęto analizę danych statystycznych uzyskanych z Sądu Rejonowego i Okręgowego Rzeszowie za lata 2010-2016. Z kolei celem zobrazowania funkcjonowania analizowanych uregulowań na poziomie ogólnokrajowym materiał badawczy uzupełniono o dane statystyczne uzyskane z Ministerstwa Sprawiedliwości za lata 2011-2016.

Przeprowadzona analiza obecnych uregulowań, ich ukształtowanie, wsparte danymi statystycznymi uprawnia do tego, aby stwierdzić, że w polskim procesie karnym funkcjonuje zasada konsensualizmu.